

комунікації як складової підвищення культури об'єднання. Речево-комунікативна культура передбачає виробку етичних норм об'єднання, які характеризують загальну культуру людини. В дослідженні розкривається зміст поняття «етикет», «деловий етикет», «речевої етикет», «правила об'єднання». Систему речевої етикет нації складає сукупність всіх можливих етикетних формул. Структуру ж її визначають наступні основні елементи комунікативних ситуацій: звернення, привітання, прощання, вибачення, вдячність, побажання, прохання, знайомство, привітання, запрошення, пропозиція і т. ін. Між ними виділяються ті, які використовуються при встановленні контакту між розмовляючими - формули звернень і привітань; при підтримці контакту - формули вибачення, прохання, вдячності і др.; при завершенні контакту - формули прощання, побажання.

Ключові слова: етикет, деловий етикет, речевої етикет, правила об'єднання, привітання, формули прощання, формули вибачення, формули вдячності, формули знайомства.

Nataliya Iovhynchuk. SPEECH-COMMUNICATIVE CULTURE AS A COMPONENT OF BUSINESS ETIQUETTE. The article highlights the issue of business etiquette, including speech communication as a component of improving the culture of communication. Speech-communicative culture involves making ethical norms of communication that characterize the general culture of the person. The study revealed the concept of "etiquette", "business etiquette", "speech etiquette", "rules of communication." The system of the nation speech etiquette is the set of all possible formulas etiquette. Its structure is determined following elements communicative situations: address, greeting, farewell, forgiveness, gratitude, wishes, requests, dating, greetings, invitations and offers. Among them include those used in clarifying contact between speakers - formulas appeals and greetings; while maintaining contact - Formula apologies, requests, thanks, etc .; the termination contact - Formula farewell wishes.

Keywords: etiquette, business etiquette, language etiquette, rules of communication, greeting, farewell, forgiveness, gratitude, familiarity.

Стаття надійшла до редколегії 27.02.2017 р.

УДК 811.111:378.147

Тетяна Книш

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена поліпшенню організації пізнавальної самостійної роботи студентів немовних спеціальностей; вона висуває на перший план проблему розвитку критичного мислення - здатність студентів аналізувати, оцінювати, відобразити свою навчально-пізнавальну діяльність, що сприяє формуванню незалежних робочих навичок студента у вивченні іноземної мови. Основним завданням вивчення іноземної мови студентами, є отримання комунікативної компетенції, яка дозволяє їм використовувати іноземну мову на професійному рівні, а також для цілей самоосвіти. Комунікативна компетентність відноситься до здатності студентів, знайомитися з мовними зразками, які використовуються в конкретних сферах, ситуаціях, умовах і цілях комунікації. Загальними завданнями вивчення іноземної мови на сучасному етапі є формування незалежних робочих навичок в межах професії та розвиток творчого потенціалу студентів.

Ключові слова: самостійна робота, студенти, іноземна мова, викладач, навички, ефективність, заняття, вправи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах створення єдиного правового, економічного та інформаційного простору постійний розвиток особистості і здатність адекватно реагувати на зміни в світі стали необхідністю. Таким чином, зараз не достатньо здобути певну кількість знань; людина повинна бути відкритою до самоосвіти, бути в змозі вирішувати наукові, соціальні завдання, критично мислити. На шляху вступу України в світову спільноту, країна ставить перед собою мету – забезпечення відповідних умов для отримання високого рівня освіти. Забезпечення таких умов, з метою формування компетентного спеціаліста, можливе лише в межах ділової співпраці в діаді студент – викладач. Важливою умовою досягнення цієї мети є самостійна робота студента як суб'єкта, який в співпраці з викладачем планує, здійснює та оцінює свої результати.

Самостійна робота з іноземної мови студентів немовних спеціальностей є особливою формою самоосвіти. Вона має багатофункціональний характер і допомагає оволодіти іноземною мовою як необхідною професійною складовою сучасного спеціаліста, сприяє формуванню навичок автономного отримання знань та розвитку інформаційної культури. Введення нових державних освітніх стандартів призвело до того, що значна частина роботи з засвоєння навчального матеріалу переноситься на позааудиторні заняття студентів [1].

В структурі нових навчальних планів та програм скорочується кількість аудиторних занять виділених на вивчення іноземних мов на немовних спеціальностях та збільшується об'єм та кількість годин, які виділяються для організації самостійної роботи студентів. У зв'язку з цим, виникає необхідність перебудови всього навчального процесу та пошуку нових форм й методів організації самостійної роботи студентів.

При цьому зміст та об'єм програм не зазнали суттєвих змін. Невідповідність між об'ємом знань, який повинен засвоїти студент, та часом виділеним для цього, спонукає викладачів шукати ефективні форми організації самостійної роботи студентів для засвоєння предмету, що дало б змогу уникнути зниження якості підготовки спеціалістів. Самостійна робота найбільш точно визначена І.А.Зимньою, яка зазначає, що виконання самостійної роботи вимагає досить високого рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни, особистої відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самостійна робота студентів завжди знаходилася в центрі уваги методистів, лінгвістів та педагогів, оскільки беззаперечним є той факт, що лише цей вид роботи сприяє покращенню умінь і навичок систематично отримувати знання й забезпечує можливість самовдосконалення професійного зростання та інтелектуального розвитку. Самостійна робота покращує мислення, креативність, уміння знаходити вирішення проблем, а також здатність застосовувати свої знання в абсолютно новому оточенні.

Найбільш вагомий внесок у формування навичок самостійної роботи студентів зробили І. А. Зимня, Н. І. Жинкін, С. Ф. Шатілов, Л. С. Панова, Н. М. Шкляєва, О. І. Вишневський, Т.Ф.Андрющенко, М.Ф. Овчар Б. В. Коряковцева Н.Ф. Ляховицький М.В. Підкасистий П.І. та ін..

У методиці розглядаються різні аспекти навчання самостійній роботі, цій темі присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних учених (Н.М. Андронкіна (2001), Гальскова, Н.Д. (2000), Швалова, Г.В. (2008), Л. Ф. Дедусь, А. Э.Григорян (2015), А.Е. Можеєвская, Я.А. Жиргалова (2016), J.Reid (1988), M. Scheraga (1990), L.D.Latulippe (1992), L.Bates (1993), A.Hogue (1996), C.Tribble (1996), T.Hedge (1997), S.Langosch (1999), V.Evans (2000), G.King (2000) та ін.).

Проте, залишається недостатньо вивченою проблема організації самостійної роботи під час навчання студентів немовних спеціальностей іноземній мові з урахуванням їхніх системних, нормативних та узуальних особливостей.

Враховуючи особливості заняття з іноземної мови, яке фокусується на культурному аспекті навчання, а також вивченні мови, автори Н. Tanyeli і С. Kuter, прийшли до трьох основних висновків: по-перше, більшість студентів мають позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, англійської зокрема, що має вирішальне значення для розвитку самостійності на занятті. По-друге, дослідження показують, що студенти, як правило, вважають себе недостатньо самостійними на заняттях з англійської мови і чекають якогось контролю з боку викладача чи вимагають його підтримки. По-третє, дослідження показало, що викладачі не сприймають студентів як самостійних учнів цільової мови, в нашому випадку англійської [6].

Говорячи про формування навичок самостійної роботи студентів, необхідно мати на увазі дві тісно пов'язані між собою задачі. Перша з них полягає в розвитку автономії студентів у навчальній діяльності, навчання їх самопізнанню, вмінню формувати свій світ; друга - навчити їх використовувати свої власні знання в теорії та на практиці.

Мета статті. Наша стаття спрямована на детальне вивчення даного питання, з метою отримання цілісної картини проблеми, яка пов'язана з розвитком самостійності студентів на заняттях з іноземної мови в межах особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завданням самостійної роботи студентів з іноземної мови на немовних спеціальностях є формування навичок роботи з іншомовними професійно-орієнтованими джерелами інформації (читання, переклад, творче переосмислення інформації, її особистісна оцінка та подальше використання), а також формування навичок усного мовлення (говоріння, аудіювання). Основною формою процесу оволодіння іноземною мовою є практичне заняття, на якому безпосередньо здійснюється організація самостійної роботи студента, контроль з боку викладача, а також взаємоконтроль та самоконтроль.

Виконуючи самостійну роботу кожен студент безпосередньо стикається з новим матеріалом, з необхідністю вибору потрібної інформації для вирішення певних завдань, з пошуком відповідей на запитання. Таким чином тут проявляється його індивідуальність та особистісні інтереси, активність, ініціативність та творчий підхід. Місце, час проведення самостійної роботи, форми контролю можуть бути різними. Це може бути самостійна на аудиторних заняттях, самостійна робота під контролем викладача в формі тестів, консультацій, заліків, екзаменів, а також позааудиторна самостійна робота. Всі форми самостійної роботи взаємопов'язані і найбільший ефект дає комплексне використання всіх її видів.

Для їх успішної реалізації необхідна мотивація та розуміння студентами важливості самостійної роботи; контроль за виконанням самостійної роботи в будь-якій формі (тести, аудіювання, читання, виконання письмових завдань, реферування, презентації, дискусії, круглі столи, проекти і т. ін.) а також, забезпечення та використання спеціальних навчальних посібників, сучасних мультимедійних засобів, і особливо, інтернет-ресурсів.

Під час організації самостійної роботи студентів немовних спеціальностей вищих закладів освіти необхідно враховувати реальний рівень їх знань та умінь. Це може бути низький рівень знань з граматики, малий лексичний запас, відсутність навичок самостійної роботи, тому викладачеві в такій групі необхідно спрямувати навчальний процес в певне русло, полегшити оволодіння матеріалом, зняти певні труднощі. Організуючи самостійну роботу, викладач повинен ставити конкретні завдання, допомагати студентам швидко орієнтуватися в навчальному матеріалі, організувати роботу таким чином, щоб з найменшими затратами навчального часу досягти поставленої мети. Викладачу слід створити на занятті атмосферу творчості, в якій кожен студент може повністю реалізувати свої здібності, творчий потенціал. Важливо давати такі завдання, в яких студент повинен здобути ці знання, творчо вирішити завдання, сформулювати свою власну думку з певних питань. Таким чином, завдання викладача визначити об'єм і зміст самостійної роботи студентів, забезпечити її раціональну організацію та навчити студентів самостійно отримувати та обробляти інформацію [3].

Звичайно, на початковому етапі навчання, коли у студентів ще недостатній рівень знань, завдання з самостійної роботи повинні бути не складними. Контроль за виконанням самостійної роботи та засвоєнням матеріалу доцільно здійснювати у вигляді тестів.

В подальшому завдання для самостійної роботи переростають у варіативні творчі роботи. На цьому етапі свою ефективність підтверджують активні методи навчання та творчі завдання, які відіграють особливу роль як фактор, який стимулює самостійну роботу студентів при виконанні творчих робіт-проектів, презентацій, конкурсів, круглих столів, особливо якщо їх тема пов'язана з актуальними питаннями їх майбутньої спеціальності. Ця діяльність викликає особливий інтерес у студентів, а її виконання сприяє більш глибокому вивченню предмета, розвиває критичне мислення та здатність самостійно шукати, систематизувати та аналізувати необхідну інформацію. Іноземна мова використовується як засіб отримання нових знань, а робота з виконання творчих завдань збагачує словниковий запас, розширює лінгвістичні навички та їх застосування в різних сферах, тобто, дає можливість охопити весь спектр завдань, які включено в програму навчання професійноорієнтованій іноземній мові.

Активна самостійна робота студентів можлива лише за наявності серйозної, міцної мотивації. На більш старшому етапі навчання самим сильним зовнішнім мотивуючим

фактором є усвідомлення того, що вивчення мови – це підготовка до подальшої професійної діяльності, запорука успішного кар'єрного росту спеціаліста. Цей мотивуючий фактор стимулює інтерес та прагнення до вдосконалення знань з іноземної мови. Серед внутрішніх мотивуючих факторів, які необхідно враховувати при розробці завдань, є усвідомлення студентами корисності роботи, яку вони виконують. Стимулом є те, що знайомство із зарубіжною інформацією зі спеціальності дасть можливість більш глибоко вивчити новітні технології, проблеми та досвід організації виробництва в інших країнах, що збільшить кругозір та знання студентів, буде сприяти покращенню знань з іноземної мови. Завдання щодо дослідження якоїсь проблеми, участь в конкурсах, дебатах викликають бажання до змагань, що також мотивує процес навчання.

Значний інтерес викликає у студентів обговорення та дебати щодо актуальних питань, які стосуються їх майбутньої професії. Вони показують неформальне відношення до підготовки дискусії, пошук та систематизацію нової інформації зі спеціальності у науково-популярних джерелах з метою переконливого та аргументованого висловлювання своєї точки зору, вміння захищати свою думку, критикувати погляди своїх опонентів.

Для підготовки презентацій студенти самостійно вивчають джерела інформації, що дає змогу кожній роботі ставати продуктом індивідуальної творчості. В процесі підготовки створюються умови для розвитку мотивації до вивчення іноземної мови, розширюються фонові знання студентів, їх кругозір та інформативність, також розвиваються інтелектуальні функції: аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, формується логіка мислення.

Роль викладача в організації самостійної роботи визначається конкретними завданнями, які вирішуються студентами в залежності від етапу навчання та рівня підготовки. На початковому етапі викладач виступає джерелом інформації, а в подальшому організатором, який здійснює контроль якості виконаних навчальних завдань, аналізує підсумки групової індивідуальної роботи.

Ефективність самостійної роботи студентів обумовлюється низкою факторів, серед яких найважливішими є: готовність студента до самостійної роботи; оптимальна організація самостійної роботи та її корекція педагогом. Готовність студентів до самостійної роботи визначається: наявністю оптимальної мотивації до оволодіння іноземною мовою; сформованими навичками самостійної роботи в читанні, говорінні, аудіюванні, письмі; оволодіння навичками ефективної роботи з довідниковою літературою, словниками; вміння працювати з технічними засобами навчання. Ефективна організація самостійної роботи студентів з боку викладача це, відповідно: дослідження, індивідуальний облік, формування мотивації до вивчення студентом іноземної мови; цілеспрямована діяльність з розвитку у студентів самостійної роботи в читанні, говорінні, аудіюванні, письмі; цілеспрямована діяльність з розвитку навичок ефективної роботи з довідниковою літературою та словниками; навчання студентів роботі з технічними засобами навчання.

Існує декілька класифікацій завдань з самостійної роботи студентів: навчальні завдання, на яких викладач дає студентам завдання і показує як його робити [4]; тренувальні завдання – виконання завдань за зразком; пошукові завдання – самостійно виконані студентами.

Завдання для самостійної роботи студента повинні бути чітко сформульовані, розмежовані, їх об'єм повинен бути визначений годинами згідно навчальної програми. Результати самостійної роботи студента повинні контролюватися викладачем. Ці результати оцінюються та враховуються в поточній та підсумковій атестації з дисципліни. Слід відзначити, що завдання самостійної роботи студентів повинні бути диференційованими. На початковому етапі навчання самостійна робота студентів носить, більшою мірою, репродуктивний характер. Студенти опановують алгоритми виконання практичних дій, виконують вправи, призначені для розвитку всіх видів мовної діяльності: аудіювання, читання, письма, розмовної мови. Завдання можуть мати як груповий так і індивідуальний характер. На більш пізніх етапах домінують завдання творчого характеру (проекти,

реферати, рецензування студентських робіт самими студентами, складання глосаріїв, підготовка та написання наукових статей і т. ін.). Мірою формування у студентів навичок та знань поступово ускладнюються і завдання; допомога викладача набуває консультативного характеру, а самостійність самих студентів збільшується, тим самим підвищується якість навчальної діяльності. Самостійна робота студента з вивчення іноземної мови також містить в собі заучування лексичних одиниць, оволодіння правилами словотворення та граматики, читання текстів вголос, у відповідності з правилами читання, постановку запитань, відповіді до текстів, переклад на рідну мову (усний та письмовий) [5].

Розвиток навичок самостійної роботи з читання, говоріння, письма здійснюється на основі комунікативного підходу, з допомогою реальних мовних ситуацій, інтерв'ю з конкретними людьми, використання уривків з виступів, телефонних розмов і т.ін. Таким чином, ми позбавляємо студента від страху спілкуватися іноземною мовою, посилюємо віру у власні сили та мотивуємо студента до цього спілкування, розвиваємо навички «живого» спілкування, контекстного вживання ідіоматичних виразів, сленгової та розмовної лексики, що сприяє одночасному розвитку усіх мовних навичок – від усного та писемного мовлення до читання та аудіювання.

Для розвитку навичок читання ефективними є, як показує практика, тексти невеликого об'єму та різного змісту (журнальні статті, інтерв'ю, уривки літературних творів, веб-сайти, рекламні статті, уривки з енциклопедій і т.ін.) Завдання до цих текстів можуть бути різними.

1. Відповісти, «так» чи «ні».
2. Співвіднести заголовки з абзацами.
3. Розмістити абзаци у логічній послідовності.
4. Знайти помилки в тексті.
5. Заповнити пропуски в тексті, відновлюючи інформацію.
6. Висловити особисте відношення до прочитаного.
7. Визначити значення виділених слів.

В сфері говоріння найкращим варіантом організації самостійної роботи є завдання на постановку рольової гри та на підготовку до обговорення проблеми.

Під час роботи з розвитку навичок самостійної роботи з англійським письмом можна використовувати наступні завдання комунікативної спрямованості:

1. Написання приватного та офіційного (ділового) листа.
2. Опис події.
3. Написання рекламного тексту.
4. Розробка контенту для веб-сайту.
5. Підготовка інтерв'ю.

Важливою частиною цієї роботи повинна бути, звичайно, і грамика. Використовуючи для роботи над грамикоюю аналітичний підхід, викладач надає студенту можливість самостійно сформулювати правила використання грамикичних структур чи форм, а потім порівняти їх з тими правилами, які дані в підручнику.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Дуже важливою є діяльність педагога щодо навчання студента ефективній самостійній роботі з словниками та довідниками. Необхідно пояснити студентам основні принципи організації такої літератури, загальні принципи роботи з нею, загальну структуру довідкової літератури з різних галузей знань, які можуть бути потрібні студенту під час самостійної роботи. Виконання практичних порад і рекомендацій викладача, щодо організації та змісту самостійної роботи, дасть можливість студенту успішно здійснювати оволодіння іноземною мовою.

Таким чином, самостійна робота студентів є однією з необхідних умов успішного навчання іноземній мові, вона передбачає індивідуалізацію завдань, свободу дослідницького пошуку, орієнтацію на формування професійних компетенцій, збільшення творчої активності студентів, що забезпечує застосування практично-орієнтованих навчальних матеріалів та інтеграція міжпредметних зв'язків.

Джерела та література

1. Андронкина, Н.М. Проблемы обучения иноязычному общению в преподавании иностранного языка как специальности/ Н.М. Андронкина// Обучение иностранным языкам в школе и вузе. – СПб., 2001. – С. 150–160.
2. Гальскова, Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: пособие для учителя/ Н.Д. Гальскова. – М.: АРК-ТИ, 2000. – 136 с.
3. Дедусь Л. Ф. Самостоятельная работа студентов при обучении иностранному языку в неязыковом вузе/ Л. Ф. Дедусь, А. Э. Григорян// Обучение иностранным языкам в школе и вузе. – СПб., 2015. – С. 57–63.
4. Зимняя, И.А. Основы педагогической психологии: учебное пособие/ И.А. Зимняя – М.: Просвещение, 1980. – 528 с.
5. Kopzhasarova U. I., Manuilova N. A. DEVELOPMENT OF STUDENTS INDEPENDENT WORK AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES. International Journal Of Applied And Fundamental Research. – 2016. – № 1 – URL: www.science-sd.com/463-24967 (10.02.2017).
6. N. Tanyili, S. Kuter, Examining Learner Autonomy in Foreign Language Learning and Instruction. Eurasian Journal of Educational Research, 2013.

References

1. Andronkyna, N.M. Problemy obucheniya ynojazыchnomu obshheniju v prepodavanyy ynostrannogo jazыka kak specyал'nosti/ N.M. Andronkyna// Obucheniye ynostrannым jazыkam v shkole y vuze. – SPb., 2001. – S. 150–160.
2. Gal'skova, N.D. Sovremennaja metodyka obucheniya ynostrannым jazыkam: posobyе dlja uchytelja/ N.D. Gal'skova. – M.: ARK-TY, 2000. – 136 s.
3. Dedus' L. F. Samostojatel'naja rabota studentov pry obucheniyy ynostrannomu jazыku v nejazykovom vuze/ L. F. Dedus', A. Э. Grygorjan// Obucheniye ynostrannым jazыkam v shkole y vuze. – SPb., 2015. – S. 57–63.
4. Zymnjaja, Y.A. Osnovy pedagogycheskoj psyhologyy: uchebnoe posobyе/ Y.A. Zymnjaja – M.: Prosveshhenye, 1980. – 528 s.
5. Kopzhasarova U. I., Manuilova N. A. DEVELOPMENT OF STUDENTS INDEPENDENT WORK AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES. International Journal Of Applied And Fundamental Research. – 2016. – № 1 – URL: www.science-sd.com/463-24967 (10.02.2017).
6. N. Tanyili, S. Kuter, Examining Learner Autonomy in Foreign Language Learning and Instruction. Eurasian Journal of Educational Research, 2013.

Tetiana Knysn. *ORGANIZATION OF NON-PHILOLOGY SPECIALITIES STUDENTS' INDEPENDENT WORK AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS.* This article is devoted to the improvement of high school students' cognitive independence; it highlights the issue of critical thinking development – the ability of students to analyze, evaluate, reflect their learning and cognitive activities, that contributes to the formation of student's independent working skills in learning a foreign language. The main task of learning a foreign language is for students to acquire a communicative competence, allowing them to use a foreign language on a professional level and for the purposes of self-education. The communicative competence refers to the ability of students to be familiar with the language patterns used in specific areas, situations, conditions and objectives of the communication. Related tasks of learning a foreign language at the present stage are the formation of independent working skills within the profession and the development of the creative potential of students.

Keywords: independent work, students, foreign language, teacher, skills, effectiveness, classes, exercises

Татьяна Кныш. *ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ.* Данная статья посвящена улучшению организации познавательной самостоятельной работы студентов неязыковых специальностей; она выдвигает на первый план проблему развития критического мышления – способность студентов анализировать, оценивать, отражать их учебно-познавательную деятельность, что способствует формированию независимых рабочих навыков студента в изучении иностранного языка. Основной задачей изучения иностранного языка студентами неязыковых специальностей, является приобретение коммуникативной компетенции, что позволяет им использовать иностранный язык на профессиональном уровне, а также для целей самообразования. Коммуникативная компетентность относится к способности студентов, ознакомление с языковыми образцами, которые используются в конкретных областях, ситуациях, условиях и целях коммуникации. Общими задачами изучения иностранного языка на современном этапе являются формирование независимых рабочих навыков в рамках профессии и развитие творческого потенциала студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, студенты, преподаватель, навыки, эффективность, занятия, упражнения.

Стаття надійшла до редколегії 01.03.2017 р.